

การตั้งชื่อและการให้ความหมายพื้นที่พิเศษบนเทือกเขาพนมดงรัก Naming and Meaning of Special Areas on Phanom Dong Rak Mountain

บัญญัติ สาลี

Banyat Salee

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Humanities and Social Science, Mahasarakham University

E-mail: banyat.s@msu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการตั้งชื่อและการให้ความหมายเทือกเขาพนมดงรักและพื้นที่พิเศษบนเทือกเขาพนมดงรัก เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง กระบวนการให้ความหมาย การปะทะปฏิสัมพันธ์ และแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการพื้นที่ชายแดนไทยกัมพูชา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเก็บข้อมูลผู้ให้ข้อมูลผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดน ติดกับเทือกเขาพนมดงรัก ได้แก่ บ้านภูมิซรอล จังหวัดศรีสะเกษ บ้านด่าน และบ้านหนองคันนา จังหวัดสุรินทร์ ระเบียบวิธีวิจัยทางด้านมานุษยวิทยา ภาษาศาสตร์ โดยใช้แนวคิดการตั้งชื่อและการให้ความหมายของชื่อ พบว่า พื้นที่พิเศษที่คนในพื้นที่ชายแดนตั้งชื่อและให้ความหมาย แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) พื้นที่พิเศษทางศาสนาและความเชื่อ ชื่อพื้นที่พิเศษทางความเชื่อมีการตั้งชื่อตามชื่อของคนผู้อาศัยอยู่บริเวณนั้น และตั้งชื่อตามผู้นำ เช่น ปราสาทตาเมือน ปราสาทตาควาย ปราสาทโดนตวล และปราสาทพระวิหาร เป็นต้น และ 2) พื้นที่พิเศษในการข้ามแดน ได้แก่ ช่องสง่า และช่องจอม เป็นต้น ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจในการนำข้อมูลไปศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ ต่อไป

คำสำคัญ: การให้ความหมาย, พนมดงรัก, พื้นที่พิเศษบนเทือกเขาพนมดงรัก, ชายแดน

Abstract

The objective of this article was to study the naming and meaning of the Phanom Dong Rak Mountain Range and the special areas on the Phanom Dong Rak Mountain Range. This article is part of the research on semantic process interaction clash and development guidelines for the management of Thai-Cambodian border areas It is a qualitative research. The data collected from informants who lived in border areas adjacent to the Phanom Dong Rak

ได้รับบทความ: 21 กันยายน 2565; แก้ไขบทความ: 14 ตุลาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 18 ตุลาคม 2565

Received: September 21, 2022; Revised: October 14, 2022; Accepted: October 18, 2022

mountain range, including Bhumsaral village, Sisaket Province, Ban Dan and Ban Nong Khanna Surin Province. Research methodology in anthropology used the concept of geography on the relationship between landscape names and language usage culture in naming and meaning of names. concept of geography on the relationship between landscape names and language culture in naming and meaning. The results found that the special areas that people in border areas named and gave meanings were divided into 2 types: 1) special area of faith The names of special religious areas are named after the people who live there. and named after the leader, such as Prasat Ta Muen, Prasat Ta Kwai, Prasat Don Tuan and Prasat Preah Vihear, etc., and 2) special cross-border areas, including Chong Sa-ngam and Chong Chom, etc. The results of this research will be beneficial to those interested in applying the information to study in various aspects further.

Keywords: Meaning, Phanom Dong Rak, Special Areas on Phanom Dong Rak Mountain Range, Borderland

1. บทนำ

เทือกเขาพนมดงรักเป็นเทือกเขาทอดยาวตั้งแต่บริเวณอุทยานแห่งชาติผาแต้ม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี ผ่านจังหวัดศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ จนถึงอุทยานแห่งชาติตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ตามลำดับ เทือกเขานี้มีความยาวประมาณ 544 กิโลเมตร ลักษณะของเทือกเขามีเขาน้อยใหญ่สูงต่ำสลับกันไป ยอดเขาที่สูงที่สุดก็คือ ภูเขาสุโข จังหวัดอุดรธานี ประมาณ 761 เมตร ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูจองนายอย ในอำเภอน้ำยืน จังหวัดอุดรธานี บนเทือกเขามีแหล่งโบราณสถานทั้งบนยอดเขาสูงและที่ราบ และในที่ราบรอยต่อระหว่างยอดเขาสูงต่ำของเทือกเขาพนมดงรักนี้หลายแห่งเป็นที่ข้ามเขาระหว่างคนทั้ง 2 ฝ่ายซึ่งมีเป็นพื้นที่เป็นที่ใช้ข้ามมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บางแห่งรัฐไทยและกัมพูชา มีข้อตกลงร่วมกันให้เป็นจุดผ่านแดนถาวร บางแห่งมีข้อตกลงให้เป็นจุดผ่านแดนถาวรชั่วคราว

การใช้ภาษาในการเรียกชื่อเทือกเขานี้มีพัฒนาการมาตามลำดับตั้งแต่คำเรียกชื่อที่อยู่ในศิลาจารึกซึ่งเป็นภาษาเขมรโบราณและคำเรียกชื่อปัจจุบันทั้งที่เป็นภาษาเขมรและภาษาไทย บางครั้งคำที่เรียกชื่อนั้นใช้คำที่ผ่านการเรียกโดยภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาเขมรและภาษาไทย เช่น คำเรียกเทือกเขานี้ว่า พนมดงรัก ในภาษาไทย แต่ในภาษาเขมรเรียกว่า ภูมุดองแรก เมื่อศึกษาความหมายของคำทั้ง 2 จะพบว่ามีความหมายแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังมีชื่อเรียกหลายแห่งที่มีลักษณะเช่นนี้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้เป็นพื้นที่พิเศษที่

ตั้งอยู่บนเทือกเขาพนมดงรัก และนำแนวคิดด้านมานุษยวิทยาซึ่งเป็นแนวคิดหลักในงานวิจัย และแนวคิดด้านภูมินามวิทยา มาศึกษาการเรียกชื่อสถานที่ต่าง ๆ บนเทือกเขาพนมดงรัก โดยแบ่งการศึกษา 2 ประเภท คือ คำเรียกชื่อพื้นที่ด้านวัฒนธรรมความเชื่อ และคำเรียกชื่อพื้นที่พิเศษด้านการข้ามเขตแดน ทั้งนี้พื้นที่บนเทือกเขาพนมดงรักในอาณาบริเวณพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้เลือกเป็นพื้นที่ศึกษาก็คือ บ้านภูมิซรอล จังหวัดศรีสะเกษ บ้านด่าน และบ้านหนองคันนา จังหวัดสุรินทร์ เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะที่เหมาะสมกับการแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวมาศึกษาวิเคราะห์เพราะมีลักษณะที่แสดงให้เห็นทั้งทางด้านวัฒนธรรมความเชื่อและการข้ามแดนของคนทั้ง 2 ฝากฝั่ง ดังนี้ 1) มีแหล่งโบราณสถานตั้งอยู่บนเทือกเขา ได้แก่ ปราสาทพระวิหาร กลุ่มปราสาทตาเมือน และปราสาทตาควาย 2) มีช่องที่ใช้ผ่านแดนทั้งช่องผ่านแดนที่มีการข้ามแดนที่เป็นช่องถาวรในปัจจุบัน ได้แก่ ช่องสะง่า และช่องจอม

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการตั้งชื่อและการให้ความหมายเทือกเขาพนมดงรัก
2. เพื่อศึกษาการตั้งชื่อและการให้ความหมายพื้นที่พิเศษบนเทือกเขาพนมดงรัก

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งทางด้านมนุษยวิทยา และภาษา โดยนำแนวคิดการตั้งและการให้ความหมายมาศึกษาวิเคราะห์ ใช้วิธีค้นหากลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีบอกต่อ (snowball sampling) เก็บข้อมูลทั้งจากเอกสารและการการสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพนมดงรักทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ชื่อ และการอธิบายความหมาย

3.2 กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดทางด้านมานุษยวิทยา ภาษาศาสตร์ ข่ายแดน และการข้ามแดน มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ทั้งนี้ ในบทความนี้ได้นำแนวคิดทางด้านภาษาศาสตร์มาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการศึกษา โดยเฉพาะกรอบแนวคิดทางการตั้งชื่อและการให้ความหมาย

3.3 เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งทางด้านเอกสารและการสัมภาษณ์คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อาณาบริเวณเทือกเขาพนมดงรัก โดยแบ่งขอบเขตและเครื่องมือในการเก็บรวบรวม ดังนี้

3.3.1 ขอบเขตของการวิจัย

- 1) ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ โบราณสถานและช่องผ่านแดนที่ติดกับพื้นที่ของหมู่บ้านดังนี้

- (1) บ้านภูมิซร้อล ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ
- (2) บ้านด่าน ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดศรีสะเกษ
- (3) บ้านหนองคันนา ตำบลตาเมียง อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์

2) ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) จำนวน 6 คน ได้แก่ หมู่บ้านภูมิซร้อล อำเภอกันทรลักษ์จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 2 คน หมู่บ้านด่าน ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 2 คน และหนองคันนา อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 2 คน

(1) ขอบเขตทางด้านเนื้อหา ได้แก่ คำเรียกชื่อและการให้ความหมายในพื้นที่พิเศษด้านวัฒนธรรมความเชื่อการข้ามเขตแดน

3.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้วิจัยได้ออกแบบแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ 2 ลักษณะคือ การสัมภาษณ์แบบที่ไม่ได้กำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้า (non directive interview) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-dept interview)

3.4 สังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูล ในบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องกระบวนการให้ความหมายและการปะทะปฏิสัมพันธ์ในอาณาบริเวณเทือกเขาพนมดงรักได้เอาในส่วนที่เป็นกรเรียกชื่อและการให้ความหมายของพื้นที่พิเศษมาศึกษาวิเคราะห์ตามแนวคิดการตั้งชื่อและการให้ความหมาย

3.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

พื้นที่พิเศษ หมายถึง พื้นที่ที่คนทั้ง 2 ฝ่ายฝั่งในบริเวณเทือกเขาพนมดงรักได้ใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ แหล่งโบราณคดี โบราณสถาน และพื้นที่ผู้คนเคยใช้ในการปฏิบัติการกิจกรรมร่วมกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในงานวิจัยนี้พื้นที่พิเศษมีความหมายถึงปราสาทและช่องผ่านแดนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษและสุรินทร์

การตั้งชื่อ หมายถึง วิธีการตั้งชื่อเรียกสถานที่ต่าง ๆ โดยคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่คนนอกพื้นที่ และการตั้งที่เรียกเป็นทางการของรัฐ ในงานวิจัยนี้ใช้กับข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่พิเศษทางด้านวัฒนธรรมความเชื่อและด้านการข้ามแดนทั้งไทยและกัมพูชาในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษและสุรินทร์

การให้ความหมาย หมายถึง การประกอบสร้างความหมายของคนในพื้นที่ชายแดน รัฐ และคนนอกพื้นที่ทั้งไทยและกัมพูชาในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษและสุรินทร์

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ในบทความนี้ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

1. การตั้งชื่อและการให้ความหมายเทือกเขาพนมดงรัก

เทือกเขาพนมดงรักเป็นเทือกเขาที่มีความสำคัญที่ผู้คนในอดีตยกฐานะเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และมีการปฏิสัมพันธ์กันของผู้คนในอดีตเป็นอย่างมาก หลักฐานด้านโบราณคดีและปราสาทหินที่ตั้งอยู่บนอาณาบริเวณเทือกเขาพนมดงรักแสดงถึงการปะทะปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในพื้นที่นี้ตลอดระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 800 ปี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเทือกเขานี้มีการตั้งชื่อและการให้ความหมายแตกต่างกันออกไปในแต่ละยุคสมัยของผู้คนและรัฐ จากหลักฐานต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นชื่อและความหมายของชื่อสามารถแบ่งออก 2 ยุคสมัย ดังนี้

1.1 ชื่อและความหมายที่ปรากฏในศิลาจารึก

นักวิชาการทางด้านศิลาจารึกเขมรคนหนึ่งได้สันนิษฐาน พบว่า พนมดงรักและเป็นเทือกเขาที่เป็นเขตแบ่งดินแดนในพื้นที่เอเชียอาคเนย์ในอดีตซึ่งมีชื่อเรียก ในภาษาเขมรโบราณที่ปรากฏในจารึกปราสาทขนา (K.660) ว่า “วนม กัมเวง [vnam kamvenʔ]”/ วนัม กัมเวง/ การสันนิษฐานชื่อดังกล่าวเป็นการสันนิษฐานตามหลักฐานที่ปรากฏอยู่ที่ปราสาทที่อยู่ทางตะวันออกไม่ห่างจากเทือกเขา ดังรูปภาพจารึกข้างล่างนี้

ภาพที่ 1 จารึก K.660 PIÉDROIT OF PRÀSÀT KHNA

หมายเหตุ: จารึก K.660 PIÉDROIT OF PRÀSÀT KHNA, โดย SEA classics Khmer (ม.ป.ป.) จาก SEAcassics Old Khmer Images (<http://sealang.net/oldkhmer/image.htm>)

คำอ่านจารึกภาษาเขมรโบราณ ตั้งแต่บรรทัดที่ 4-11 ดังนี้

(4) 963 ศก นุ วระ กมรเตง อญ ศรี ภูวนาทิตย ต ฝูญ

- (5) กมรเตง อยล ศรีวีรลักษมี ต วระ กุลา วระ ปาท ศรี ห
- (6) รัชวรมมเทว โดย มาตฤปกษ สรูก วนปุร เซง วนม กั
- (7) เวจ ปศุจิม เถว วระ ครุทวาทน เนะ รุပ္ยปรตฺครห
- (8) มวาย งน ชยง 10 1 รุပ္ยกลศ 1 หนฺร คโรป งน ชยง
- (9) 8 ลิง 1 ปาท 1 ถวาย ชา วระ ชันวน วระ ปาท กมรเตง
- (10) กัตวน อยล ศรี สุรยวรมมเทว ต กมรเตง ชคต ส
- (11) กวราหมณ

คำแปล

มหาศักราช 963 (พ.ศ.1584) ด้วยว่า พระกัมรเตงอัญศรีภูวนาติตย์ ผู้เป็นน้องของกัมรเตงอัญศรีวีรลักษมี ซึ่งเป็นพระญาติของพระบาทศรีหรรษวรมเทวะฝ่ายแม่หมุ่มบ้านวนปุระ เชิงเขากำแพง ด้านทิศตะวันตก ได้ทำพระครุฑพาทนนี้ กระโถนทอง 1 ชิ้นหนัก 11 ชั่ง หม้อน้ำทอง 1 ชิ้น พร้อมกับฝาคอบหนัก 8 ชั่ง 1 ตำลึง 1 บาท ถวายเป็นพระราชไทยธรรมของพระบาทกัมรเตงกัตวนอัญศรีสุรยวรมเทวะ แต่กัมรเตงชคตสกวราหมณะ

คำเขมรโบราณในบรรทัดที่ 6-7 บอกชื่อหมู่บ้านและชื่อเขาอยู่ในปี พ.ศ. 1584 ว่า “...สรูก วนปุร เซง วนม กัเวจ ปศุจิม...” (หมู่บ้านวนปุระเชิงเขากำแพง)

ความหมายของคำว่า กำเวจ ตรงกับภาษาเขมรปัจจุบันว่า កំពែង [kambaen] (Saveros POU, 1989: 91) แปลว่า กำแพง ชื่อดังกล่าวเป็นการเรียกชื่อเทือกเขาที่อยู่ทางตะวันตกของตัวปราสาทขนา เทือกเขาดังกล่าวนอกจากจะมีปราสาทอยู่บนเทือกเขาแล้วยังทำหน้าที่เป็นกำแพงกันเขตแดนหมู่บ้านที่อยู่ทั้งสองฟากฝั่งด้วย นอกจากนี้ชื่อดังกล่าวน่าจะถูกเรียกอย่างเป็นทางการในสมัยนั้น

1.2 ชื่อและความหมายในปัจจุบัน

การเรียกชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเทือกเขานี้ชื่อว่า ភ្នំដងរែក [กัณฺ ฎงแรก] อ่านออกเสียงได้ว่า “พนมฎองแรก” แปลว่า เขาไม้คาน การตั้งชื่อการให้ความหมายเทือกเขานี้ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรตั้งชื่อตามรูปสัณฐานของเทือกเขาที่ทอดยาว มีลักษณะเหมือนไม้คานที่ใช้หาบสิ่งของ ชื่อนี้ นอกจากจะเป็นชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์เขมรเรียกแล้วยังเป็นชื่อที่ทางการกัมพูชาเรียกและมีความหมายเดียวกัน

ส่วนทางชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทยและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ จะเรียกชื่อตามทางการไทยว่า พนมดงรัก ซึ่งกลายเสียงมาจากคำว่า “ฎงแรก” และจากภาษาอังกฤษว่า “dang rek” เป็น “ดงรัก” ซึ่งหากพิจารณาความหมายตามรูปคำในภาษาไทยแล้วจะมีความหมายแตกต่างจากคำเดิมในภาษาเขมร

การตั้งชื่อและการให้ความหมายพื้นที่พิเศษก่อนประวัติศาสตร์ซึ่งได้แก่ ภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ผาแต้ม มีการแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มภาพเขียนสีผาขาม กลุ่มภาพเขียนสีผาแต้ม กลุ่มภาพเขียนสีผาหมอน และ กลุ่มภาพเขียนสีผาหมอนน้อย ตั้งอยู่ในบริเวณในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี แหล่งโบราณคดีผาจันทร์แดงและแหล่งโบราณคดีผาเขียนที่มีลักษณะเป็นเพิงผาหินทราย พบหลักฐานการทำภาพสลักลงไปบนผนัง แหล่งโบราณคดีทั้งสองแหล่งนี้ตั้งอยู่ในเขตบ้านภูดินพัฒนา ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งตั้งอยู่ในส่วนที่เป็นป่าเขาเชิงเทือกเขาพนมดงรัก หลักฐานแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าในอาณาบริเวณเทือกเขาพนมดงรักมีผู้คนยุคก่อนประวัติศาสตร์อาศัยอยู่ แต่ไม่มีผู้ใดระบุได้ว่า การเรียกชื่อและความหมายของหลักฐานโบราณคดีที่ค้นในยุคก่อนประวัติศาสตร์แสดงผลงานนั้นมีชื่อเรียกและความหมายอย่างไร แต่ในสมัยปัจจุบันในอาณาบริเวณเทือกเขาพนมดงรักมีการตั้งถิ่นฐานและมีการโยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย การเรียกชื่อและการให้ความหมายอาจมีความหมายแตกต่างจากยุคก่อนประวัติศาสตร์ และเป็นไปตามกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ติดกับแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์นั้น ๆ เช่น แหล่งโบราณคดีผาแต้ม มีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวอาศัยอยู่ก็ใช้ชื่อเรียกตามภาษาของตนเองว่า ผา ในภาษาลาวได้ให้ความหมายไว้ว่า ผา 1น. ชิน, ผูชินທີฉัณ ฉะบ่มีตันไม้. “ผา 1 น. หิน, พูหินที่ชัน และไม่มีต้นไม้” (ทองคำอ่อนมะนิสรอน, 2008 : 556) ส่วนคำว่า แต้ม ในภาษาลาวให้ความหมายไว้ว่า ฉัถัม 1ก. ขยง ถ้วยสีให้เบ็นรูป ขี้ฉายทา “แต้ม 1 ก. เขียนด้วยสีให้เป็นรูป หรือลายทา” (ทองคำอ่อนมะนิสรอน, 2008 : 419) ความหมายในการเรียกชื่อแหล่งโบราณคดีนี้ในภาษาไทยเรียกว่า ภาพเขียนสี และเรียกชื่อผาแต้มนี้ว่า ภาพเขียนสีผาแต้ม แสดงให้เห็นว่า คำว่า ผาแต้ม ได้มีการเรียกชื่อก่อนที่จะมีการใช้คำในภาษาไทยว่า ภาพเขียนสี ลักษณะการให้ความหมาย

ของชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ให้ความหมายตามความเข้าใจและความเชื่อในยุคสมัยปัจจุบัน ส่วนแหล่งโบราณคดีภาพเขียนสียุคก่อนสมัยประวัติศาสตร์ในจังหวัดศรีสะเกษนั้นมีการเรียกชื่อเป็นภาษาไทย คือ “ผาจันทร์แดง” ซึ่งเรียกชื่อตามต้นไม้จันทร์แดงที่ขึ้นบริเวณนั้นและเป็นชื่อคุ้มจันทร์แดงตั้งอยู่ในหมู่บ้านภูดินพัฒนา ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ การให้ความหมายของชื่อผาจันทร์แดง ไม่ได้ให้ความหมายตามภาพเขียนสีที่พบ แต่ได้ให้ชื่อตามต้นไม้จันทร์แดงที่พบในบริเวณนั้น ชื่อแหล่งโบราณคดีบนเทือกเขาพนมดงรักดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงวิธีการตั้งชื่อและการให้ความหมายของผู้คนที่อาศัยอยู่ในแต่ละพื้นที่และแตกต่างกันแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ นอกจากนี้ยังมีการตั้งชื่อโดยหน่วยงานรัฐที่ได้สำรวจและกำหนดชื่อตามลักษณะแหล่งโบราณคดีที่สำรวจพบนั้นด้วย

การตั้งชื่อพื้นที่พิเศษซึ่งเป็นแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์มีการเรียกชื่อแตกต่างกันไปสาเหตุเพราะมีการโยกย้ายถิ่นฐานของผู้คนจากอาณาบริเวณเทือกเขาพนมดงรัก และจากผู้อื่นย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ติดกับอาณาเทือกเขาพนมดงรัก การให้ความหมายก็แปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและไปตามภาษาที่กลุ่มชาติพันธุ์ได้ตั้งและให้ความหมาย

2.2 ชื่อและความหมายปราสาทที่ตั้งอยู่บนเทือกเขาพนมดงรัก

การตั้งชื่อและการให้ความหมายปราสาทที่ตั้งอยู่บนเทือกเขาพนมดงรักมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) ชื่อปราสาทเขาพระวิหาร ปราสาทแห่งนี้มีชื่อเรียกเก่าสุดว่า “ภวาลัย” ตามรายงานของกรมวิชาการ และมีชื่ออื่นอีกหลายชื่อ ได้แก่ ศรีศิขรีศวร, วีราศรม และตปสวินทราศรม (ธิดา สารยา, 2552 : 46) ในศิลาจารึกปราสาทหินพระวิหาร 1 ปี พ.ศ. 1581 ปรากฏชื่อในบรรทัดที่ 3-4 พบชื่อเป็นภาษาเขมรโบราณว่า กมรเตง ชคต ศรีศิขรีศวร (นุ) กมรเตง ชคต ศรีวิฤทเศศวร แปลเป็นภาษาไทยว่า กัมรเตง ชคต ศรีศิขรีศวร (และ) กัมรเตง ชคต ศรีวิฤทเศศวร (ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย, 27 มิถุนายน 2564) ชื่อดังกล่าวมีความหมายถึงสถานที่สักการบูชาของคนเขมรโบราณในศิลาจารึกดังกล่าวยังได้กล่าวถึงก่อสร้างบริเวณรอบ ๆ ปราสาทด้วย ปราสาทพระวิหารนี้ถือว่าเป็นศูนย์กลางในลัทธิเทวราชาและศูนย์กลางแห่งพิธีกรรมในการนับถือบรรพบุรุษด้วย (ธิดา สารยา, 2552 : 30)

ต่อในปี พ.ศ. 2442 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชุมพลสมโภช กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ ได้เสด็จบริเวณปราสาทแห่งนี้และทรงตั้งชื่อว่า ปราสาทพรหมวิหาร แต่ประชาชนกันทั่วไปว่า ปราสาทพระวิหาร นอกจากนี้ยังได้จารึก ร.ศ.ไว้ว่า 118 สรรพสิทธิณ ชะง่อนผาเปี้ยตาดี ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอจอมกระสาน จังหวัดพระวิหาร ราชอาณาจักร

กัมพูชา ชาวกัมพูชาเรียกปราสาทหลังนี้ว่า **ប្រាសាទព្រះវិហារ** [ปราสาทพระวิหาร] อ่านออกเสียงว่า ปราสาทเปรียะฮวิเฮีย มีความหมายเช่นเดียวกันชื่อในปราสาทในภาษาไทย

การให้ความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในประเทศไทยและกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในประเทศกัมพูชาส่วนใหญ่มีการให้ความหมายปราสาทในฐานะความเป็นเจ้าของสิ่งก่อสร้างตามความหมายของรัฐ เพราะปราสาทพระวิหารมีการฟ้องร้องคดีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 ต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice) ทำให้รัฐทั้งไทยและกัมพูชาต้องต่อสู้คดีกันและในขณะเดียวกันนั้นได้สร้างความสำนึกชาตินิยมในดินแดนบนพื้นที่ปราสาท จึงเป็นเหตุให้กลุ่มชาติพันธุ์เขมรแม้จะมีความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันแต่การให้ความหมายผ่านกระบวนการสร้างชาตินิยมของรัฐทำให้มีความสำนึกอัตลักษณ์ชาติพันธุ์แตกต่างกัน และมีการให้ความหมายใหม่ที่ยึดโยงกับความหมายของรัฐปัจจุบัน

2) การตั้งชื่อและการให้ความหมายกลุ่มปราสาทตาเมือน

กลุ่มปราสาทตาเมือน ตั้งอยู่ในเขตหมู่บ้านหนองคันนาสามัคคี ตำบลตาเมียง อำเภอมโนรมย์ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วยปราสาท 3 หลัง ได้แก่ ปราสาทตาเมือนธม ปราสาทตาเมือนโต้ง และปราสาทตาเมือน แต่ละปราสาทมีความแตกต่างกัน ที่ได้ชื่อว่าตาเมือน เพราะชื่อเขาแห่งนั้น เรียกกันว่า ช่องเขาตาเมือน ข้อสันนิษฐานชาวบ้านหนองคันนาว่า ที่เรียกว่า ตาเมือน เพราะมีชายชราคนหนึ่งอาศัยบริเวณปราสาทแห่งนี้มีชื่อว่า “เมือน” จึงเรียกชื่อว่า ปราสาทตาเมือน บางคนก็แปลเป็นภาษาไทยด้วยว่า “ตาเมือน” แปลเป็นภาษาไทยว่า “ตาไก่” (นายน้อย สีมวก, สัมภาษณ์ 24 มกราคม 2565) แต่บางคนเรียกชื่อช่องที่ตั้งปราสาทนี้ว่า ช่องเขาตาเมียง ซึ่งเป็นชื่อที่มีการตั้งเป็นชื่อตำบลด้วย ปราสาททั้ง 3 หลังนี้ มีชื่อและความหมายตามยุคสมัย ต่อไปนี้

2.1) ปราสาทตาเมือนธม เป็นเทวาลัยที่สร้างอุทิศถวายแด่พระศิวะ ซึ่งมีการสร้างมาหลายยุคสมัย ในศิลาจารึกปราสาทตาเมือนธม 5 ด้านที่ 1 ได้ระบุปีไว้ในบรรทัดที่ 1 ว่า “... 942 ศก ปณจมีโรจ คุรวณ วุฒวาร” แปลว่า มหาศักราช 942 ตรงกับปี พ.ศ. 1563 ซึ่งปักหลักเขตที่ดินเมืองสิทธิปุระในบริเวณปราสาทหลังนี้ (ฐานข้อมูลศิลาจารึกในประเทศไทย, 27 พ.ค. 2565) และได้ระบุสิ่งสักการบูชาในด้านที่ 2 บรรทัด 3 - 4 ว่า “...กัมร ชคต คิวบาท...” แปลว่า กัมรเตง ชคัต คิวบาท หากตีความในการเรียกชื่อปราสาทในสมัยก่อนอาจเรียกชื่อตามสิ่งสักการะสูงสุดในที่นั้น ดังนั้นในที่ปราสาทตาเมือนอาจมีชื่อเรียกว่า กัมรเตง ชคัต คิวบาท น่าจะมีร่องรอยการบูชารอยพระบาทของพระศิวะในที่แห่งนี้ ปัจจุบันมีชื่อว่าปราสาทตาเมือนธม เพราะเป็นปราสาทที่มีขนาดใหญ่กว่าปราสาทอีก 2 หลัง เรียกตามขนาดของตัวปราสาท

2.2) ปราสาทตาเมือนโต้ง เขียนด้วยการออกเสียงไทยว่า ปราสาทตาเมือนโต๊ด เนื่องจากไทยออกเสียงตัวสะกด [จ] เหมือนเขมรไม่ได้ พบศิลาจารึกที่ปราสาทหลังนี้ไม่ได้ระบุปี เนื้อหากล่าวถึงพระโกษะชक्रไวฑูรยประภาตถาคต พระโพธิสัตว์ผู้เป็นเทพเจ้าแห่งการรักษาโรค และกล่าวถึงเจ้าหน้าที่ประจำโรคยศาล ยุคสมัยที่สร้างปราสาทหลังนี้อยู่ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ. 1724 - 1761) เป็นศาสนสถานแบบอโรคยศาล ตามความเชื่อในศาสนาพุทธ นิกายมหายาน ปัจจุบันปราสาทหลังนี้ชื่อว่าปราสาทตาเมือนโต้ง ที่ชื่ออย่างนี้เพราะเรียกตามขนาดของปราสาทที่มีรูปร่างเล็กกว่าปราสาทตาเมือนธม คำว่า โต้ง มีความหมายว่า เล็ก หรือ น้อย

2.3) ปราสาทตาเมือน หรือปราสาทบายเกรียม ปราสาทหลังนี้มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบที่พุกามทาง หรือบางครั้งเรียกกันว่า ธรรมศาลา แต่ในศิลาจารึกปราสาทพระขรรค์โคลกที่ 122 ถึง 123 เรียกว่า วหนิถุหะ ศาสตราจารย์ มจ.สุภัทรดิศ ดิศกุล ทรงแปลว่า ที่พักคนเดินทางพร้อมด้วยไฟ (สุภัทรดิศ ดิศกุล, 2509 :57) บางครั้งกลุ่มชาติพันธุ์เรียกปราสาทหลังนี้ว่า ปราสาทหมอบายเกรียม หรือเรียกว่า ปราสาทบายเกรียม ซึ่งมีความหมายว่า ปราสาทศิลาแลง

3) การตั้งชื่อและให้ความหมายปราสาทตาควาย ตั้งอยู่บริเวณช่องตาควาย พื้นที่เขตบ้านไทยนิยมพัฒนา หมู่ 17 ตำบลบักได อำเภอนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ เป็นปราสาทที่ตั้งอยู่บนเทือกเขาพนมดงรักหลังหนึ่งซึ่งมีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบนครวัดตอนปลาย

กลุ่มชาติพันธุ์เขมรทั้งสองฟากฝั่งเรียกปราสาทหลังนี้ว่า ប្រាសាទតាក្របី [ปราสาทตากกรอปี] ออกเสียงว่า ปราสาทตากกรอเบีย คำว่า ตากกรอเบียน กลุ่มชาติพันธุ์เขมรได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า คำนี้เป็นชื่อของชายที่มีอายุหรือชราที่มีชื่อว่า กรอเบีย ซึ่งอาจจะเป็นผู้ที่มาพบก่อนคนอื่นหรือเป็นผู้อาศัยบริเวณเทือกเขาติดกับปราสาทหลังนี้ แต่เมื่อนำคำดังกล่าวมาแปลเป็นภาษาไทย จึงเป็นชื่อว่า ควาย ในภาษาไทยจึงเรียกชื่อปราสาทหลังนี้ว่า ปราสาทตาควาย และบางทีก็มีคนเรียกว่า ปราสาทตาควาย แต่ความหมายไม่ตรงกับคำที่กลุ่มชาติพันธุ์เขมรเรียก

ข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งชื่อปราสาทหลังนี้ หนังสือพิมพ์ผู้จัดการออนไลน์ (8 มิถุนายน 2553) ได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับจารึกที่ปราสาทหลังนี้ว่า นาค วงสา เจ้าหน้าที่ฝ่ายกัมพูชาได้อ้างว่า พบจารึกห่างจากตัวปราสาทหลังนี้ไปประมาณ 500 เมตร จารึกหินมีความสูง 1 เมตร กว้าง 48 ซม. หนา 8 ซม. ตัวอักษรเขมรโบราณ ภาษาสันสกฤต ในเนื้อหาจารึกบอกว่า มิกษัตริย์พระนามว่า พสุตา (ពសុត្តា) ทรงบัญชาให้ผู้บัญชาการสูงสุดที่ชื่อ "ตามอญ" กับพระภิกษุรูปหนึ่งชื่อ "ตาพรหม" ไปป้องกันปราสาทเก่าแก่ 2 หลังในบริเวณนั้นให้พ้นจากมือข้าศึกที่ไม่ทราบฝ่าย ผู้บัญชาการสูงสุดมีความเชี่ยวชาญทั้งในการศึกและยุทธศาสตร์ ทุกครั้งที่ออกศึกจะขี่ควายเป็นพาหนะ แต่โชคร้ายที่ควายได้ตายลง ราษฎรจึงขนานนามท่าน

ว่า ตาควาย มาจนกระทั่งทุกวันนี้" ผบ.ทหาร วงศากล่าวกับหนังสือพิมพ์เดมอครี ปัจจุบันจารึกดังกล่าวยังเก็บเอาไว้ที่ที่ตั้งของหน่วยทหารในพื้นที่ รอคำสั่งของหน่วยเหนือต่อไป

ตามที่คณะของนักวิชาการเขมร สมโบร์ มาณณาร (សំបួរ ម៉ាណុន) อาจารย์ทางด้านประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยภูมินท์พนมเปญ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับชื่อว่าปราสาทแห่งนี้ชื่อว่าปราสาทตาควายก็จริง แต่ในทัศนะเขมรน่าจะชื่อว่า ปราสาทตังวาย (វិគី ភ្នំ តា តាំង វាយ, ថ្ងៃ អង្គារ ទី ២៣ ខែ វិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០២២)

2.3 การตั้งชื่อและการให้ความหมายช่องผ่านแดนบนเทือกเขาพนมดงรัก

การตั้งชื่อและให้ความหมายช่องผ่านแดนที่ตั้งอยู่บนเขาพนมดงรักนั้นมีลักษณะและวิธีการตั้งที่เหมือนกันกับการตั้งชื่อปราสาท แตกต่างกันที่ประวัติความเป็นมาและการให้ความหมายช่องผ่านแดนที่เป็นพื้นที่แตกต่างกัน บางชื่อไม่มีความหมาย เพราะเป็นการเรียกชื่อตามลักษณะของพื้นที่และตามความเชื่อเรียกต่อ ๆ กันมา ซึ่งเมื่อสัมผัสกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่รอบในบริเวณช่องผ่านแดนก็ไม่สามารถบอกที่มาของการตั้งชื่อและความหมายของชื่อนั้นได้ ช่องผ่านแดนที่เป็นช่องทางธรรมชาติถูกถูกรัฐทั้งสองปากฝั่งปิดช่องไม่ให้มีการสัญจรไปมาได้ จึงกลายเป็นช่องที่อยู่ในความทรงจำของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ติดกับช่องผ่านแดนดังกล่าว ดังช่องผ่านแดนธรรมชาติในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ 1) ช่องโพน ตำบลภูผามอก อำเภอกันทรลักษ์ 2) ช่องชำเต ตำบลภูผามอก อำเภอกันทรลักษ์ 3) ช่องตาเฒ่า ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ 4) ช่องเขาพระวิหาร ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ 5) ช่องโดนเอาจ ตำบลสูง อำเภอกันทรลักษ์ 6) ช่องพระพาลย์ ตำบลสำโรงเกียรติ อำเภอบุณฑล และ 7) ช่องดาระกา ตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ และช่องผ่านแดนธรรมชาติในจังหวัดสุรินทร์ 1) ช่องพริก ตำบลจรัส อำเภอบัวเขต 2) ช่องพราน ตำบลตาตุม อำเภอสังขะ 3) ช่องปลดต่าง ตำบลตะเคียน อำเภอกาบเชิง 4) ช่องกร่าง ตำบลบักได อำเภอพนมดงรัก 5) ช่องตาควาย 6) ช่องตาเมื่อน ดังนั้นในที่นี้จึงเลือกเอาเฉพาะช่องผ่านแดนที่เป็นช่องถาวรในจังหวัดศรีสะเกษและจังหวัดสุรินทร์มาศึกษาวิเคราะห์ในการให้ความหมาย ดังต่อไปนี้

2.3.1 การตั้งชื่อและการให้ความหมายของช่องสะง่า

ช่องสะง่า ตั้งอยู่ในเขตอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ กระทรวงมหาดไทย (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 120 ตอนพิเศษ 130 ง) ได้ประกาศเปิดเป็นจุดผ่านแดนถาวร 1 ช่อง ตั้งแต่วันที่ 11 พฤศจิกายน 2546 โดยระบุในราชกิจจานุเบกษาว่า ช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย ตรงข้ามกับช่องจวม อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา

คำว่า สะง่า มีความหมายว่า ซ้ำ โดยกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในเขตประเทศไทยได้ตั้งชื่อตามพื้นที่ที่มีความชื้นแฉะ ช่องผ่านแดนดังกล่าวจะเดินทางผ่านยากเมื่อคราวถูก

ฝนตกลงมา จึงเรียกช่องผ่านแดนนี้ว่า สะง่า (นายโชคชัย สายแก้ว, สัมภาษณ์ 4 กรกฎาคม 2555) ในขณะที่กลุ่มชาติพันธุ์เขมรเรียกช่องผ่านแดนนี้ว่า ឆ្នេរ [จรงข้า] อ่านออกเสียงว่า จรงกัจม ซึ่งมีความหมายว่า ช่องข้า โดยตั้งชื่อตามลักษณะของพื้นที่และมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า สะง่า ในภาษาไทย

2.3.2 การตั้งชื่อและให้ความหมายช่องผ่านแดนช่องจอม

การตั้งชื่อและการให้ความหมายช่องจอมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่ตั้งอาศัยอยู่ติดกับด้านช่องจอมเรียกช่องนี้ว่า โอรีสมัจ เป็นชื่อลำน้ำขนาดเล็กที่ไหลติดกับช่องผ่านแดนนี้ และลำน้ำนี้มีต้นเสม็ดติดกับลำน้ำ (นายสปี ติงาม, สัมภาษณ์ 24 กรกฎาคม 2555) ชื่อที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในประเทศไทยตรงกับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในประเทศกัมพูชาเรียกว่า អូរស្មាជ់ [โอรีสมัจ] อ่านออกเสียงว่า โอรีสมัจ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ลาวโยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านด้านซึ่งติดกับช่องผ่านแดนนี้เรียกกันว่า โอรีเสม็ด

การตั้งชื่อว่า ช่องจอม เป็นการตั้งชื่อตามหนองน้ำที่อยู่ติดกับบริเวณนั้นชื่อว่า หนองจอม และมีชื่ออย่างเป็นทางการที่ปรากฏในการประกาศของกระทรวงการคลังในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ (เล่ม 78 ตอนที่ 81 น. 23, 6 ตุลาคม 2504) โดยประกาศตั้งด่านพรมแดนช่องจอม ตั้งอยู่ที่บ้านด่าน ตำบลด่าน อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยได้ประกาศชื่อด่านผ่านแดนนี้เป็นช่องจอม ตามความหมายของประเทศไทย

ลักษณะการตั้งชื่อและการให้ความหมายพื้นที่พิเศษบนเทือกเขาพนมดงรักสรุปได้ดังนี้

1) การตั้งชื่อเทือกเขาพนมดงรัก มีการใช้ภาษาและการให้ความหมายจำนวน 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาเขมรโบราณ ภาษาเขมรปัจจุบัน และภาษาไทย ตามลำดับ ดังนี้

(1) วนัม กำเวง → (2) ญุมฏองแรก → (3) พนมดงรัก

ลักษณะการตั้งชื่อและการให้ความหมายเทือกเขานี้ก็คือ วนัม กำเวงมีความหมายว่า พนมกำแพง ตั้งชื่อตามหน้าที่ของการใช้ประโยชน์ของเทือกเขา ส่วนคำว่า ญุมฏองแรก และ พนมดงรัก มีความหมายว่า เขาไม้คาน ตั้งชื่อตามรูปสัณฐานของเทือกเขาที่ทอดยาวมีลักษณะเหมือนไม้คาน

2) การตั้งชื่อและการให้ความหมายปราสาทที่ตั้งอยู่บนเขาพนมดงรัก มีการใช้ภาษาสันสกฤตในศิลาจารึก ภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาเขมร ดังนี้

2.1) ปราสาทพระวิหาร มีการใช้ภาษาสันสกฤตซึ่งปรากฏในศิลาจารึก หลังจากนั้นมีการใช้ภาษาบาลีและสันสกฤตตั้งชื่อ ดังนี้

(1) กัมรเตง ชคัต ศรีศิริศวร (และ) กัมรเตง ชคัต ศรีวิฤทธศวร

(2) พระวิหาร

ลักษณะการตั้งชื่อของปราสาทหลังนี้ ชื่อในศิลาจารึกหมายถึงชื่อสิ่งเคารพสักการะในความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ส่วนชื่อปัจจุบันเป็นที่ชื่อที่ตั้งขึ้นหมายถึงสถานที่ที่ตั้งอยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และตั้งชื่อตามลักษณะของรูปสถาปัตยกรรมว่า พระวิหาร

2.2) กลุ่มปราสาทตาเมือน มีการใช้ภาษาเขมรในการตั้งชื่อปราสาทและให้ความหมาย ดังนี้

2.2.1) ปราสาทตาเมือนธม มีการตั้งชื่อสถานที่ในศิลาจารึกเป็นภาษาเขมรโบราณและสันสกฤต ต่อมาใช้ภาษาเขมรในการตั้งชื่อ ดังนี้

กัมรเตงคิวกบาท → ตาเมือนธม

กัมรเตง ชคัต คิวกบาท มาจาก คำว่า กัมรเตง ชคัต เป็นภาษาเขมรโบราณ ส่วนคำว่า คิวกบาท เป็นคำสันสกฤต ต่อมาใช้ภาษาเขมรปัจจุบันในการตั้งชื่อ ความหมายในศิลาจารึกหมายถึง เป็นที่ตั้งของสิ่งที่สักการบูชาตามความเชื่อศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ส่วนชื่อในสมัยปัจจุบันตั้งตามชื่อคนและขนาดของปราสาทที่เทียบกับกลุ่มปราสาทที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน

2.2.2) ปราสาทตาเมือนโต้ง มีการตั้งชื่อสถานที่ในศิลาจารึกภาษาสันสกฤต ต่อมาใช้ภาษาเขมรในการตั้งชื่อ ดังนี้

อโรคยศาล → ตาเมือนโต้ง

คำว่า อโรคยศาล เป็นภาษาสันสกฤต ซึ่งมีความหมายเป็นปราสาทที่สร้างเป็นศาลประจำโรงพยาบาลในรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรขอม ต่อมา มีการตั้งชื่อเป็นภาษาเขมรปัจจุบันมีความหมายโดยตั้งตามชื่อคนและขนาดของปราสาท

2.2.3) ปราสาทตาเมือน มีการตั้งชื่อสถานที่ในศิลาจารึกภาษาสันสกฤต ต่อมาใช้ภาษาเขมรในการตั้งชื่อ ดังนี้

วหนิกฤหะ → ตาเมือน และบายเกรียม

คำว่า วหนิกฤหะ เป็นภาษาสันสกฤต ซึ่งมีความหมายเป็นปราสาทที่สร้างเป็นศาลาที่พักริมทางและมีไฟในรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรขอม ต่อมา มีการตั้งชื่อเป็นภาษาเขมรปัจจุบันมีความหมายโดยตั้งตามชื่อคนและลักษณะวัสดุที่ใช้สร้างปราสาท คือ ศิลาแลง

2.3) ปราสาทตาควาย มีการตั้งชื่อด้วยภาษาเขมรปัจจุบันอย่างเดียว และตั้งตามชื่อและให้ความหมายตามชื่อของคน

3) การตั้งชื่อและการให้ความหมายช่องผ่านแดน มีการตั้งชื่อด้วยใช้ภาษาเขมรปัจจุบันและใช้ภาษาไทยในการตั้งชื่อและให้ความหมายแตกต่างกันไป

3.1) ช่องสง่า ตั้งชื่อตามภาษาเขมร โดยมีการเปลี่ยนแปลงรูปคำในการใช้ภาษาในการตั้งชื่อ แต่มีความหมายเดียวกัน คือ จอม → สง่า โดยตั้งชื่อและให้ความหมายตามลักษณะพื้นที่ที่ขึ้นและ

3.2) ช่องจอม ตั้งชื่อตามภาษาเขมร โดยใช้ชื่อตามพื้นที่และลำน้ำตามธรรมชาติที่อยู่ติดกับช่องผ่านแดน คือ จอม ภาษาที่ใช้ตั้งคือภาษาเขมร ตั้งตามหนองน้ำที่อยู่ติดกับช่องผ่านแดนในพื้นที่บ้านด่าน และโอร้มัจ ตั้งชื่อด้วยภาษาเขมรและตั้งชื่อตามลำน้ำที่อยู่ติดกับช่องผ่านแดน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การตั้งชื่อและการให้ความหมายของชื่อมีมาตั้งแต่อดีต ดังที่ Carole Hough (2016: 1) ได้กล่าวไว้ในตอนหนึ่งว่า การตั้งชื่อมีมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ ชื่อได้รับการยกย่องว่าเป็นจุดศูนย์กลางของการศึกษาภาษาซึ่งส่งผลต่อการสื่อสารระหว่างมนุษย์และความเข้าใจเกี่ยวกับโลก นอกจากนี้การตั้งชื่อและการให้ความหมายของชื่อยังมีความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดขึ้นมาอันเกี่ยวข้องกับภาษา ดังที่ ไพฑูรย์ พงศบุตร ชื่อสถานที่หรือภูมินามการศึกษาชื่อให้ประโยชน์ในด้านความรู้เกี่ยวกับความหมายของชื่อ เพราะคำที่ประกอบกันเป็นชื่อของสถานที่แต่ละคำล้วนมีความหมายในตัว นอกจากนี้ยังทำให้ทราบประวัติความเป็นมาของชื่อสถานที่ต่าง ๆ ว่าชื่อนั้น ๆ มีมาตั้งแต่สมัยใด ตั้งขึ้นในโอกาสใด หรือมีการเปลี่ยนแปลงมาอย่างไร (ไพฑูรย์ พงศบุตร. 2542: 1)

การศึกษาการตั้งชื่อและการให้ความหมายดังที่ได้นำเสนอมาข้างต้นนั้นทำให้ทราบถึงที่มาของชื่อและความหมายของชื่อแต่ละยุคสมัย ดังได้แก่ การตั้งชื่อและความหมายของชื่อเทือกเขาพนมดงรัก ทำให้ทราบประวัติความเป็นมาของชื่อ ตั้งแต่ยุคที่ใช้ภาษาเขมรโบราณ คือ วนา กำเวง สะท้อนให้เห็นว่า ในเทือกเขานี้มีกลุ่มชาติพันธุ์เขมรออาศัยอยู่ตั้งแต่อดีต และมีการให้ความหมายของเทือกเขานี้ตามอย่างเป็นทางการซึ่งปรากฏในศิลาจารึกมีความหมายว่าเป็นกำแพงกันซึ่งอาจหมายถึงดินแดนหรือกั้นพื้นที่สูงกับต่ำ ต่อมากลุ่มชาติพันธุ์เขมรเรียกชื่อเทือกเขานี้ผ่านการให้ความหมายว่าเป็นรูปสัณฐานเหมือนไม้คานว่า ญมญองแรก ถัดมาอีกรัฐไทยได้เรียกชื่อเป็นภาษาไทยว่า พนมดงรัก ซึ่งกลายเสียงมาจากภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และภาษาเขมร การตั้งชื่อและการให้ความหมายแต่ละภาษาที่กลุ่มชาติพันธุ์นำมาตั้งชื่อและให้ความหมายที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ในภายหลังมีการตั้งชื่อตามชื่อตามลักษณะของอาคารที่ก่อสร้าง ได้แก่ ปราสาทพระวิหาร ส่วนปราสาทตาเมือนและปราสาทตาควายตั้งชื่อตามชื่อของคน การตั้งชื่อและการให้

ความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยหลายเล่มที่วิจัยเกี่ยวกับการตั้งชื่อและการให้ความหมายของชื่อ เช่นงานวิจัยของ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และสุขุมารดี ขำหิรัญ (2527: 1-62) เรื่อง ชื่อหมู่บ้านของอำเภอเมืองสุรินทร์ งานวิจัยของ ไพฑูรย์ ปิยะปรณ (2531: 177-182) เรื่อง ภูมินามของการตั้งถิ่นฐานหมู่บ้านชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมานิช ดินลานสกุล. (2556: 154-173) เรื่อง ชื่อบ้านนามเมือง : เรื่องเล่าชีวิตคน และชุมชนลุ่มทะเลสาบสงขลา ประเด็นที่สอดคล้องกับงานวิจัยดังกล่าวก็คือ ชื่อและความหมายสะท้อนให้เห็นถึงความสำนึกทางชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ บทความนี้จึงเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจศึกษาวิจัยทางด้านการตั้งชื่อและการให้ความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่าง ๆ

สรุปผล

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยของ บัญญัติ สาลี และคณะ เรื่อง กระบวนการให้ความหมาย การปะทะปฏิสัมพันธ์ และรูปแบบการจัดการพื้นที่ชายแดนไทยและกัมพูชา บนพื้นที่พิเศษในอาณาบริเวณพนมดงรัก (2556: 152-192) โดยส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ประเด็นที่ว่าด้วยการให้ความหมาย พบว่า การตั้งชื่อและการให้ความหมายเทือกเขาและพื้นที่พิเศษกล่าวคือปราสาทและช่องผ่านแดน ได้สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ภาษาต่าง ๆ ได้แก่ ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมรโบราณ ภาษาเขมรปัจจุบัน และภาษาไทยในการตั้งชื่อและการให้ความหมายที่แตกต่างกันในแต่ละยุคสมัยที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมความเชื่อ ศาสนา และการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เขมรทั้งไทยและกัมพูชา กลุ่มชาติพันธุ์เขมรกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ย้ายถิ่นฐานมาตั้งตติกับเทือกเขาพนมดงรัก และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับรัฐ นอกจากนี้วัตถุประสงค์ในการตั้งชื่อยังสะท้อนให้การให้ความหมายพื้นที่พิเศษทางด้านวัตถุประสงค์ การสร้างค่านิยม และกระบวนการสร้างนิยมของรัฐทั้งไทยและกัมพูชาด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย ศูนย์มานุษยวิทยา. (11 ก.ย. 2550). **จารึกปราสาทตาเมือน 5**. <https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/3019> (สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2556).
- _____. (13 ก.พ. 2550). **จารึกปราสาทพระวิหาร 1**. <https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/513> (สืบค้นเมื่อ 27 มิถุนายน 2564).
- _____. (18 กันยายน 2560). **เขมรอ้างพบจารึกภาษาสันสกฤต เล่าตำนานปราสาทตาควาย**. <https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/513> (สืบค้นเมื่อ 27 มิถุนายน 2564).
- ธิดา สารยา. (2552). **ปราสาท (เขา)พระวิหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

- บัญญัติ สาลี. (2556). **กระบวนการให้ความหมาย การปะทะปฏิสัมพันธ์ และรูปแบบการจัดการพื้นที่ชายแดนไทยและกัมพูชาบนพื้นที่พิเศษในอาณาบริเวณชายแดนพนมดงรัก**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า.
- ประกาศกระทรวงการคลัง. (2504, ตุลาคม 6). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 87 ตอนที่ 81 หน้า 23.
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย. (2546, พฤศจิกายน 10). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 120 ตอนพิเศษ 130 ง.
- ไพฑูรย์ ปิยะปรกรณ์. (2532). ภูมินามของหมู่บ้านชนบทในจังหวัดชัยภูมิ. **ภูมิศาสตร์**, 14(3), 17-30.
- มานิช ดินลานสกุล. (2556). ชื่อบ้านนามเมือง: เรื่องเล่าชีวิตคน และชุมชนลุ่มทะเลสาบสงขลา. **ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ**, 13(1), 154-173.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล. ศาสตราจารย์ มจ. (2509). ศิลาจารึกปราสาทพระขรรค์. **นิตยสารรายเดือนศิลปากร**, 10(2), 57.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และสุชุมาวดี. (2527). **ชื่อหมู่บ้านของอำเภอเมืองสุรินทร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล
- Saveros POU. (1992). **An Old Khmer –French –English Dictionary**. Paris: cedoreck.
- SEA classics Khmer. (ม.ป.ป.). **K.660 PIÉDROIT OF PRÀSÀT KHNA**. SEAcassics
- Old Khmer Images. <http://sealang.net/oldkhmer/image.htm> (สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2556).
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (1927). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน.
- ทองคำอ่อนมะนิสอน, (2008). **อัตชีวประวัติของนางสาว อรุณรัตน์ : ช่างเย็บผ้า**.
- ประจักษ์ศิลปาคม. (2021, 15 ธันวาคม 23). **ค้น วิจัย ศึกษาศาสตร์**. **สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2021** ที่ <https://km.wikipedia.org/wiki/ประจักษ์ศิลปาคม>
- โชคชัย สายแก้ว. (15 ตุลาคม 2555). บ้านภูมิซรอล ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์.
- น้อย สีหมวก. (20 กันยายน 2555). บ้านหนองคันนา ตำบลตาเมียง อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์.
- ลาบ วงชาติ. (15 กรกฎาคม 2555). บ้านด่าน ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์.
- สปี ดิงาม. (15 กรกฎาคม 2555). บ้านด่าน ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์.
- สุพิน พอเงิน. (15 กรกฎาคม 2555). บ้านภูมิซรอล ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. สัมภาษณ์.
- หิรัญ คุณวัฒน์. (20 กันยายน 2555). บ้านหนองคันนา ตำบลตาเมียง อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์. สัมภาษณ์.